

**APİ TURİZM'İN TÜRKİYE'DEKİ YERİ VE ÖNEMİ**  
**Significance and Situation of Api Tourism in Turkey**

**Belma SUNA**

Gaziantep Üniversitesi, Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulu, Gaziantep, TÜRKİYE, E-posta: suna@gantep.edu.tr

Geliş Tarihi: 16.01.2018

Kabul Tarihi: 10.02.2018

**ÖZET**

Turizm, önceden sadece dinlenmek ve deniz, kum, güneş üçlüsünden faydalanmak şeklinde algılanmakta ve bu doğrultuda gerçekleştirilmekteydi. Günümüzde ise turizm, kapsam ve uygulama bakımından çok farklı yönlerde gelişme göstermiştir. Bunun sebebi, insanların deniz-kum-güneş üçlemesine olan bakış açısının değişmesidir. Turizm politikaları doğrultusunda ortaya çıkan sürdürülebilir turizm kavramı beraberinde eko turizm, alternatif turizm, özel ilgi turizmi, yeşil turizm, doğa ve kültür turizmi, kırsal turizm gibi turizm türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Türkiye, 2016 yılı itibarıyla arı yetiştiriciliğinde dünyada ilk 4 ülke arasında yer almaktadır (Bölgesel Arıcılık Ağı Analiz Raporu, 2017). Bu ise ülkemizde api turizmin uygulanabilirliği fikrini ortaya çıkarmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, api turizmin genel turizm kapsamı içinde yerinin belirlenmesidir. Diğer taraftan arıcılığın yoğun olduğu ülkemizin çeşitli bölgelerinin api turizm merkezi haline getirilmesi konusunda bir farkındalık yaratmak araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır. Bu araştırma api turizmin yeri ve Türkiye için önemini belirtmek amacıyla hazırlanmış bir derleme çalışmasıdır.

**Anahtar Kelimeler:** *Turizm işletmeciliği, Sürdürülebilir turizm, Api turizm*

**ABSTRACT**

Formerly, the tourism had been perceived as resting, sunbathing and enjoying the sea. However, concept of the tourism developed in a broader manner in terms of the content and application nowadays. One of the results of this progress is the concept of "Sustainable Tourism" which brought several new applications of tourism such as ecotourism, alternative tourism, green tourism, soft and rural tourism. In the apiculture, Turkey is in the 4<sup>th</sup> place worldwide by 2016. By taking into consideration this fact, one can readily ask the feasibility of api tourism in Turkey.

The purpose of this research is to determine the location of Api tourism within the scope of general tourism. On the other hand, creating an awareness of the fact that the various regions of our country, where beekeeping is intense, are becoming the api tourism center, is another purpose of the research.

**Key Words:** *Tourism Management, Sustainable Tourism, Api Tourism*

**EXTENDED ABSTRACT**

Formerly, the tourism had been perceived as resting, sunbathing and enjoying the sea. However, the concept of the tourism developed in a broader manner in terms of the content and application nowadays.

## DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

One of the results of this progress is the concept of “Sustainable Tourism” which brought several new applications of tourism such as ecotourism, alternative tourism, green tourism, soft and rural tourism. In the apiculture, Turkey is in the 4th place worldwide by 2016 (Regional Apiculture Network Analysis Report, 2017). By taking into consideration this fact, one can readily ask the feasibility of api tourism in Turkey.

Purpose of this survey is to determine the situation of api tourism within the scope of general tourism and additionally, raising awareness to the practicality of api tourism in Turkey's districts that has the densest stock of hive. This research is a compilation study aims to pinpoint the position and significance of api tourism in Turkey.

Diversified geographic regions of Turkey leads to several types of climates in a country and therefore, increased the availability of substantial amounts of diversity within plant species (Karadeniz, 2015:8). With the production of 107.665 tons of honey, Turkey was in the 2<sup>nd</sup> place among the world in 2015 (Naseri et al., 2016). Api tourism is a whole of activities that includes travelling activity of the people who have the knowledge of apiculture and inclined to understand further the culture of beekeeping, aimed to receive a therapy or simply want to sustain their health, to the habitat of bees and accommodation of them in habitats. Possible activities can be done by travellers in the api tourism center would be developed by taking into consideration the potential of Turkey are buying api products produced in the center, visiting the bee museum, attending to presentations of beekeeping, receiving an apitherapy, wandering in the gardens that involved in generation of honey, visiting the beekeepers and learning the methods of beekeepers utilized in honey making, learning how to make candles from beeswax and mastering the cooking of dishes with honey (Wos, 2014).

With the unique flora that Turkey has in its regions, Turkey is a country that is able to speak authoritatively on apiculture. Thanks to the rich sources that Turkey owns, api tourism can be discussed both in health tourism and sustainable tourism. By earning the title of api route for the cities that have the biggest number of hives such as Ordu, Adana, Muğla, Sivas etc., these places can become api tourism centers on the world. When the tourist profile of api tourism center analysed, 54% of them are either high school or kindergarten students (Wos, 2014). The ratio which is bigger than the half of the tourist shows that the students are in either high school or kindergarten have the awareness of environment, know the beekeeping culture and thus an important sign of a societal structure which is aware of its environment.

### 1.GİRİŞ

Kişilerin buldukları yerden başka bir yere, farklı amaçlarla gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketi olan turizm, faaliyetlerin gerçekleştirildiği bölgeye ekonomik fayda sağlasa bile, öte yandan doğal çevrenin tahrip olmasına da sebebiyet vermektedir (Görmez, 2003: 26; Maviş ve ark., 2002: 185-186). Bu doğrultuda, turizmin bu olumsuz etkisini azaltmak için, bu konuya dikkat çekilip, farkındalık geliştirilerek dünyada ve Türkiye’de var olan doğal güzellikler korunmaya çalışılmıştır (Kınacı ve ark., 2011). Bu çeşitlemeler sonucunda sürdürülebilir turizm, alternatif turizm ve özel ilgi turizmi kavramları ortaya çıkmıştır (Sarkım, 2007, Nash ve Butler, 1990).

Hem sürdürülebilir turizm hem de alternatif

turizm kapsamı içinde ele alınabilecek olan *Apis mellifera* (API) turizmi, dünyadaki çam balı üretiminin %90’ının gerçekleştirildiği ülkemizde bal üretimi merkezlerinin doğal güzelliklerinin korunmasını, o yöre halkına bal üretimi gelirin yanı sıra, turizm geliri sağlanmasını amaçlayan bir turizm türüdür (Bahar ve Yılmaz, 2016). Api turizm kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler: arı ve bal ürünlerinin yer aldığı satış ofisleri, arıcılık müzesi, apiterapi salonları, çiçek bahçeleri, bal yapım atölyeleri, workshoplar, okul öncesi ve genç yaş gruplarına yönelik eğitici etkinliklerdir (Wos, 2014).

Bu araştırmanın amacı, api turizmin genel turizm kapsamı içinde yerini belirleyerek; arıcılığın yaygın olduğu ülkemizin çeşitli bölgelerinin api turizm merkezi haline getirilmesi konusunda farkındalık yaratmaktır.

## DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

Bu doğrultuda çalışma, derleme-makale niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın literatür bilgisi kısmında sürdürülebilir turizm ve alternatif turizm kavramlarına değinilmiş, daha sonra arının dünya üzerindeki yeri ve önemi hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. Dünyada ve Türkiye’de arı üretimine dair mevcut durum hakkında istatistiksel verilerden faydalanılmış, son olarak arı turizmi kavramı, kapsamı ve sürdürülebilir turizm ve alternatif turizm kavramları içindeki yeri ve önemi açıklanmıştır. Araştırmanın son bölümünde ise elde edilen veriler ışığında arı turizminin Türkiye’de geliştirilmesi gerektiğine dair sonuçlara yer verilmiştir.

### 2.LİTERATÜR BİLGİSİ

Turizm tek başına değil, ancak farklı disiplin dalları ile incelendiğinde gerçek anlamını ifade eden bir kavramdır. Bu nedenle turizm; ekonomi, coğrafya, tarih ve arkeoloji gibi pek çok bilim farklı disiplinle birlikte incelenmeye başlamıştır. Bu doğrultuda ortaya çıkan turizm hareketinin başta faaliyetin yapıldığı köye, daha sonra köyün içinde bulunduğu şehre ve son olarak ülke ekonomisine önemli ölçüde katkı sağladığı görülmektedir.

Mathiesson ve Wall, (1982)’de turizm kavramını; insanların ikamet ettikleri yani normal çalışma yerleri dışındaki destinasyonlara geçici olarak taşınması ve bu taşınma sonucunda varış yerlerinde kaldıkları dönem içinde gerçekleştirdikleri faaliyetler ve yer değiştiren bu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için yaratılmış tesislerin içinde bulunduğu bir sistem bütünü olarak açıklamıştır (Mathiesson and Wall, 1982). Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) ise insanların kişisel ya da iş / mesleki amaçlar için normal ortamlarının dışına (farklı şehir veya ülkelere) taşıdıkları sosyal, kültürel ve ekonomik bir olgudur. Turizmde ziyaretçi kavramıyla ifade edilen insanların (turistler veya gezici turistler,

sakinler veya yerleşik olmayanlar) bazı turizm harcamalarını içeren faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Glossary of tourism terms<sup>1</sup>).

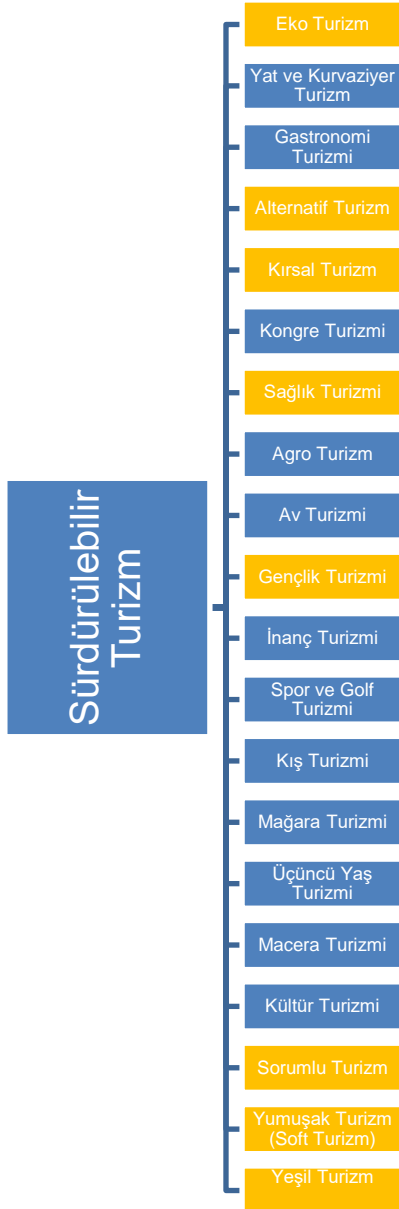
### 2.1.Sürdürülebilir Turizm Tanımı ve Türleri

Genel sınıflandırmaların yapıldığı turizm türlerinin yanı sıra, turizmin yaz dönemlerine yığılmasını önlemek ve bu doğrultuda turizm hareketinin bütün bir yıl içinde gerçekleşmesini sağlamak için ortaya çıkan sürdürülebilir turizm kavramına ait farklı tanımlar bulunmaktadır. Dünya Turizm Örgütü sürdürülebilir turizmi, “Gelecekte meydana gelebilecek fırsatları geliştirmek ve bugünkü turistlerin ve turistlere ev sahipliği yapan bölgelerin ihtiyaçlarını karşılamak.” şeklinde tanımlamaktadır (UNWTO, 2005). Sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri esas alınmak suretiyle gelecek dönemler için var olan fırsatları koruyup geliştirirken turistlerin ve misafir kabul eden bölgelerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaç edinen turizm türüdür (Leung ve ark., 2001). Sürdürülebilir turizmin amaçları (Kınacı ve ark., 2011

- Turizmin çevreye ve ekonomiye sağlayacağı katkıların daha iyi anlaşılması,
- Kalkınmada eşitliğin sağlanması,
- Yöre halkının yaşam kalitesinin yükseltilmesi,
- Ziyaretçilerin deneyimlerinin kalitesinin yükseltilmesi,
- Var olan çevre kalitesinin muhafaza edilmesi, olarak sıralanabilmektedir.

Sürdürülebilir turizm kavramı amaçları dahilinde geliştirilen turizm türleri, Şekil 1’de de gösterildiği gibi eko turizm, yat ve kurvaziyer turizmi, gastronomi turizmi, alternatif turizm, kırsal turizm, kongre turizmi, sağlık turizmi, av turizmi, mağara turizmi, üçüncü yaş turizmi, kültür turizmi, sorumlu turizm, yumuşak turizm ve yeşil turizm sürdürülebilir turizm türleri arasında yer almaktadır.

Şekil 1: Sürdürülebilir Turizm Türleri



Kaynak: Çeken, 2016.

## 2.2. Alternatif Turizm Tanımı ve Türleri

Alternatif turizm, bazı kaynaklara göre, sürdürülebilir turizm içinde yer almaktadır. Doğallığını koruyan el değmemiş bitki örtüsü, yaban hayatı veya peyzaj gibi kaynakların turistler tarafından avcılık, kır motosikleti, rafting vb. aktiviteleri gerçekleştirmek için seçilen doğa temelli bir turizm türüdür (Küçükaslan, 2007). Başka bir tanıma göre alternatif turizm, doğal kaynak stoklarını koruyarak, kaliteli bir çevrenin devamının sağlanması ve yöre halkının turizm ile ilgili faaliyetlerini kontrol ederek, ekonomik fayda sağlaması amacıyla gerçekleştirilen faaliyetler bütünüdür (Oral ve Başarır, 1995: 180; Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2011: 9). Alternatif turizmin ilkelerini 8 başlık altında sıralamak mümkündür (Triarchi ve Karamanis, 2017: 38):

- 1) Eşsiz mirasın ve çevrenin korunması,
- 2) Özel çekiciliği olan farklı yerlerin geliştirilmesi,
- 3) Doğal güzelliklerin korunması ve devamlılığı için ek önlemler geliştirilmesi,
- 4) Ekonomik fırsatların değerlendirilmesi ve kültürel zenginleşmenin sağlanması,
- 5) Yerel hizmetlerin değerlendirilmesi,
- 6) Pazarlama iletişiminin geliştirilmesi,
- 7) Bölgenin veya yörenin sahip olduğu varlıkların yerel taşıma kapasitesine göre ayarlanması,
- 8) Enerji kayıplarının önlenmesidir.

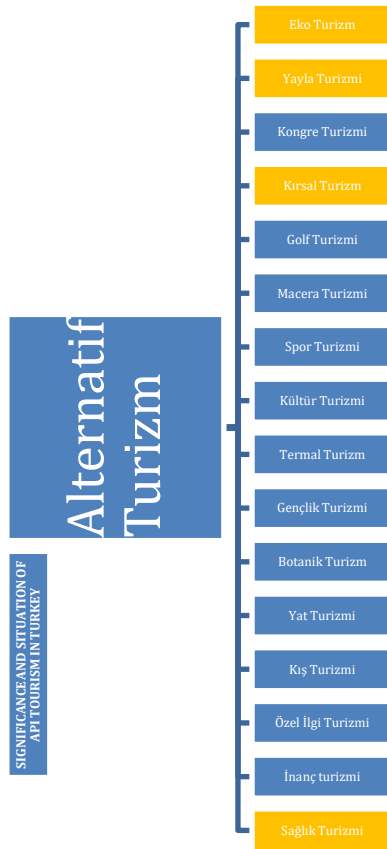
Alternatif turizm başlığı altında yer alan turizm türleri, Şekil 2'de gösterilmektedir. Buna göre, eko turizm, yayla turizmi, kongre turizmi, kırsal turizm, golf turizmi, spor turizmi, kültür turizmi, sağlık turizmi ve inanç turizmi bu başlık altında yer alan turizm türleridir.

Alternatif turizm türleri arasında yer alan ve api turizm ile yakın ilişkisi olduğu düşünülen turizm türleri ise şunlardır: Eko turizm, yayla turizmi, kırsal turizm ve sağlık turizmidir. Eko turizm, bazı kaynaklarda sürdürülebilir turizm türlerinden biri olarak ele alınırken (Avcıkurt, 2003); bazı kaynaklarda alternatif turizm adı

## DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

altında ele alınmaktadır (Tekin, 2016). Hangi başlık altında yer bulursa bulsun, eko turizm sürdürülebilir turizm açısından turizmin kaynağı olan kültürel, tarihi, doğal, sosyal ve estetik değerlerin önemini yitirmeden, gelecek nesillere aktarılması adına korunması ve güzelliklerin devamının sağlanmasını ifade etmektedir (Kuter ve Ünal, 2009).

Şekil 2: Alternatif Turizm Türleri



Kaynak: Tekin, 2016.

Deniz ve kent merkezlerinin uzağında kalan, kırlara özgü olan tabii ve kültürel alanların korunduğu otantik yerlerin, kent insanların hobi veya aktivitelerini gerçekleştirmeleri için yaptıkları faaliyetler bütününe kırsal turizm denir. Kırsal turizmde esas amaç bir köyde, bir çiftlikte ve bir dağ evi gibi yerlerde

konaklayarak, kırsal kültürle tanışmak ve doğa ve tabiatla iç içe bir tatil geçirmektir (Soykan, 1999). Yaylalar, tabii güzelliklerinin yanı sıra yerel, kültürel, sosyal ve etnolojik özellikleri ile eko-turizme yönelik kullanım ve ekonomik kâr imkânları sunmaktadır. Bu turizm türü, genellikle Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında gelişme göstermiştir. Doğu Karadeniz Bölgesine ilaveten Akdeniz, Ege ve İç Anadolu Bölgesinde de bu turizmin gelişmesine uygun yaylaların var olduğu bilinmektedir (Tekin, 2016). Alternatif turizm türleri arasında yer alan yayla turizmi, doğayla iç içe yaşamayı sevenler veya macera tutkunlarının genellikle günübirlik kullanım ya da kısa süreli konaklama amacıyla yüksek rakımlı yerlerde yaptıkları bir turizm faaliyetidir (Yılmaz ve Gürol, 2012).

Sağlık turizmi, tıptaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkmış bir alan olup, tıbbın ve turizmin bir araya geldiği bir alandır. Sağlık turizmi, genel olarak cerrahi veya özel uzmanlık gerektiren diğer tıbbi müdahaleleri içeren uygulamalara ihtiyaç duyan hastalara “maliyet etkin” özel tıbbi bakım verilmesi maksadıyla turizm endüstrisi ile iş birliği yapılmaktadır. Sağlık turizmi, hastaların acil sağlık hizmetini ya da seçtikleri bir sağlık hizmetini farklı ülkelerden veya şehirlerden alması olarak da tanımlanabilir (Akarcalı ve Tontuş, 2016).

### 2.3. Arının Ekolojik Dengedeki Yeri

Albert Einstein'ın arılar için söylediği “Arılar yeryüzünden silinip giderse, insanoğlu yalnızca dört yıl yaşayabilir. Arılar olmazsa döllenme olmaz, hiçbir bitki, hiçbir hayvan, hiçbir insan olmaz.” bu cümle, arıların hem dünya hem de insanlar için ne denli önemli olduğunu vurgular. Bu cümle, arının insan hayatındaki yerini anlatmaya yetmektedir. Çiçekli bitkilerin temel tozlayıcısı olarak kabul edilen rüzgâr hem homojen tozlaşma sağlayamaması hem de ağır çiçek tozlarını taşıyamaması yüzünden birçok bitki türünde tozlaşma yeterli olamamaktadır. Çiçeklerin tozlaşması için arılara, arıların da beslenmesi için çiçeklere ihtiyacı vardır. Dünya gıda ürünlerinin %90'ı 82 bitki türünden elde edilmektedir. Bu bitki türlerinden 63'ü (%77) arıların tozlaşmayı

## DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

gerçekleştirmesine ihtiyaç duymaktadır (Delaplane ve Mayer, 2000). Özellikle 39 bitki türü için arı tozlaşması mutlaka gereklidir. Öyle ki tozlaşma olmadığı zaman bitkisel üretimde %30 gibi bir düşüş olacağı gibi tehlikeli bir durum söz konusudur. İnsan gıdasının 1/3'ü doğrudan veya dolaylı olarak arı tozlaşmasına ihtiyaç duyan bitkilerden oluşmaktadır (Karadeniz, 2015). Özetle ekolojik sistemde arıların olmaması insanlar için yeterli besinin elde edilememesine ve canlıların varlıklarını sürdürmelerinin zorlaşmasına yol açacaktır.

### 2.4. Türkiye'de ve Dünyada Arı Yetiştiriciliği

Türkiye, uygun ekolojik durumu, zengin florası ve arı materyalindeki genetik varyasyonu ile arıcılıkta 21.yüzyılda söz sahibi olacak ülkelerden biridir. Aynı zamanda Türkiye dünyanın en önemli 12 gen merkezi arasında olup, ülkemizde 10.000'in üzerinde doğal çiçekli bitki türü ve bölgesel koşullara uyum göstermiş olan arı ırk ve ekotipleri bulunmaktadır (Karadeniz, 2015). Doğal olarak yetişen veya kültüre alınan yaklaşık 300 tür nektarlı bitki varlığı ile ülkemiz, dünyada belirlenen ballı bitki türlerinin %75'inin ülkemizde yetişmesi, ülkemizin arıcılıkta söz sahibi olmasının bir diğer nedenidir (Demiroğlu ve ark., 2016). Kıta ülke durumunda olan Türkiye'de, farklı coğrafi bölgelerin bulunması, birbirinden değişik iklimlerin yaşanmasına, buna bağlı olarak da zengin bitki tür ve çeşitliliğin ortaya çıkmasına imkân vermiştir

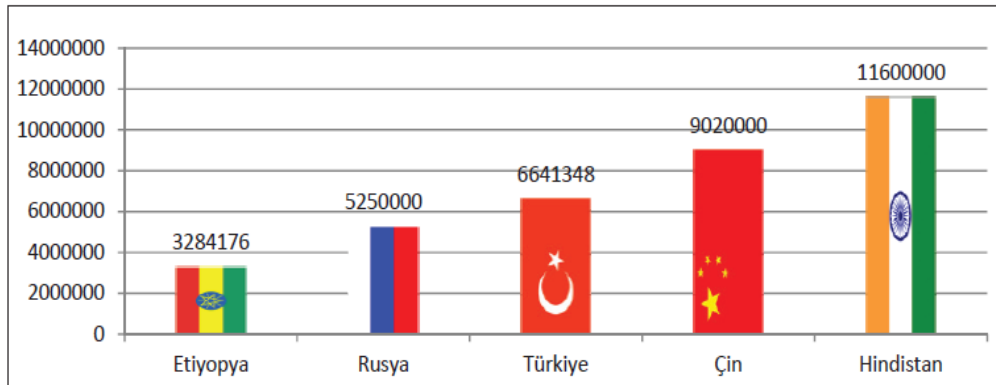
(Karadeniz, 2015).

Türkiye 2015 yılında 107.665 ton bal üretimi ile dünyada ikinci sırada yer almaktadır (Naseri, Saner ve Adancıoğlu, 2016: 200). Tamamen zirai bir faaliyet olan arıcılık, herhangi bir işletmenin sınırları içerisinde yapılabileceği gibi işletme dışında çiçek ve nektarın bol olduğu yamaçlarda, orman kenarlarında veya çayır-meralarda da gerçekleştirilebilmektedir. Arıcılık faaliyetleri sonucunda bal ve balmumu dışında, polen, arı sütü, arı zehiri ve propolis gibi birçok yan ürün elde edilmektedir. Bu ürünler hem gıda maddesi hem de birçok hastalıkların tedavisinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Demiroğlu ve ark., 2016).

TÜİK verilerine göre Türkiye'nin toplam kovan sayısı 2017 yılında 8 milyona yaklaşmıştır. Türkiye'de toplam kovan miktarında 958 bin kovana sahip olan Muğla, yaklaşık %12 oranı ile birinci sırada yer alırken; yaklaşık %7 oran ile Ordu ikinci sırada ve %5,7 oran ile Adana ise üçüncü sırada yer almaktadır (www.tuik.gov.tr)

Dünya çapında arıların ekonomide yarattığı katma değer yaklaşık 250 milyar Avrodur. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü'nün (Food and Agriculture Organisation of the United Nations), FAO'nun verilerine göre dünya genelinde 89.930.087 adet kovan (FAO, 2013) bulunmaktadır. Bu sayı bir önceki yıla göre %0,64 oranında artmıştır.

Grafik 1: Dünyada Kovan Varlığı



## DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

Kaynak: Arıcılık Sektör Toplantısı Sonuç Raporu, 2016.

Kovan varlıklarının ülke bazındaki durumunun açıklandığı Grafik 1'de Türkiye'nin kovan varlığı açısından dünyada üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Dünya bal üretimine bakıldığında, 2013 yılında dünyada 1.663.798 ton bal üretimi olarak gerçekleştirilmiştir (FAO 2013). Türkiye, 94.245 ton bal üretimi ile Çin'in ardından 2. ülke olarak sektörde önemli bir yerde bulunmaktadır.

### 2.5. Api Turizm Tanımı, Kapsamı ve Önemi

Arı anlamına gelen "Api" kelimesi bal arısının Latince adı olan "Apis mellifera"dan türetilmiş, "bal toplayıcı" anlamına gelmektedir (Abou Shaara, 2014).

Api-turizmi, arı yetiştiricileri ve api-terapisi uzmanlarının niş turizm pazarındaki konumunu geliştirmek ve sağlamlaştırmak için ilave bir fırsat olarak büyük bir potansiyeldir (Korosec, 2016). Niş pazar, ihtiyaçları gerçek manada giderilemeyen daha sınırlı bir müşteri grubunun gereksinimlerini, daha iyi karşılayabilmek için belirlenen dar kapsamlı, küçük bir pazar bölümü olarak ifade edilmektedir (Garda ve Temizel, 2016).

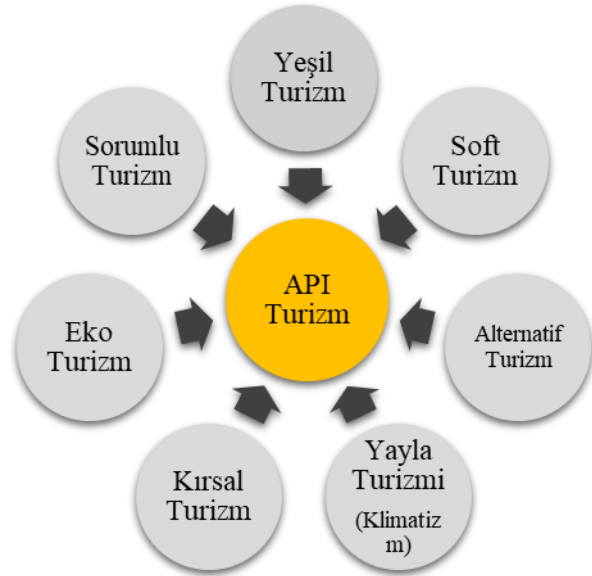
Api-turizm; arı kültürü ile başlayan, çevre ve insan hayatının sorumluluk bilinci ile seyahat ve eğitim deneyimlerinin bir araya getirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Seyahat ve gezi sektöründe yeni bir konsept olarak api-turizm, yeşil ekonominin önemli bir bileşeni olarak ortaya çıkmış ve geliştirilmiştir (Korosec, 2016). Başka bir ifadeyle api turizm; arı kültürü ile hareket eden özel bir kitlenin, bu kültürü daha iyi kavramak, sağlıklı yaşam sürdürmek veya tedavi olmak amacıyla arıların varlığını sürdürdüğü doğal ortamına giderek orada konakladığı süreçte ortaya çıkan faaliyetler bütünüdür. "Yeni" bir ekonomik ve sosyal faaliyet/fırsat olarak da tanımlanabilen api turizmin amaçları ise aşağıda belirtildiği gibidir:

- Arı yetiştiricilerinin faaliyetlerini turizm sektörü içinde incelemek,
- Kırsal alanlarda çevre koruması bilincini artırmak,

- Toplumsal gelişme, ekonomik büyüme ve yeni iş imkanları açısından api turizmin faydalarını ve potansiyelini anlatmak,
- Api-turizm öncüleri ve turizm çalışanları aracılığıyla, hayat felsefesi anlamında doğaya saygılı bir neslin oluşmasına katkıda bulunmak,
- Doğal kanunlara uygun şekilde sağlıklı yaşam peşinde koşanlar arasında bir 'bağlantı' noktası olarak desteklemektir (Korosec, 2016).

Sürdürülebilir turizm, alternatif turizm, yeşil turizm, sorumlu turizm, kırsal turizm, soft turizm gibi diğer turizm türleri dikkate alınarak ifade edilen api turizmin yeri şekil 3'te belirtildiği gibidir.

Şekil 3: Api Turizmin Yeri



Türkiye'nin var olan potansiyeli dikkate alınarak geliştirilecek olan api turizm merkezi içinde seyahat eden bir kişinin içinde yer alabileceği uygulamalar aşağıda belirtilmiştir (Wos, 2014):

- Gidilen yerde üretimi yapılan arı

## DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

- ürünlerinin satın alınması,
- Arı müzesinin ziyaret edilmesi,
- Yaşlı ve çocuklar için arı hakkında bilgilendirme sunumu yapılması,
- Apiterapi yöntemiyle tedavi alması,
- Bal üreten bitki bahçelerinin gezilmesi,
- Arı üreticilerinin ziyareti ve balın nasıl yapıldığının öğrenilmesi,
- Bal mumundan mum yapılmasının öğrenilmesi,
- Bal ile pişirilen yemeklerin yapılarak öğrenilmesidir.

Bu faaliyetler içinde aktif olarak yer alan turistler, arının ekolojik dengedeki rolünü çok daha iyi anlayacak, arı kültürünü benimseyecek, çevre ve doğanın korunması ile ilgili farkındalığı da artacaktır.

### 3.SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, api turizmin genel turizm kapsamı içindeki yerini belirleyerek, arı üreticiliğinin yoğun olarak gerçekleştirildiği ülkemizin çeşitli bölgelerinin api turizm merkezi haline getirilmesidir. Bu bağlamda bir farkındalık yaratmak amacıyla derleme yöntemiyle gerçekleştirilen bu araştırmada, Türkiye'nin sahip olduğu benzersiz florasıyla arı yetiştiriciliği konusunda diğer söz sahibi ülkeler arasında önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Sahip olduğu bu zengin kaynaklar sayesinde api turizmin gerek sürdürülebilir turizm gerekse alternatif turizm kapsamında ele alınabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlardan en önemlisi Türkiye'nin kovan sahibi ülkeler arasında dünyada 3. sırada yer almasıdır. Bu doğrultuda diğer ülkelerde var olan api turizm türünün ülkemizde de başlaması gerekliliğinin ortaya çıkarmasıdır. Araştırmada ulaşılan bu sonuç ile ilgili alan araştırmalarında elde edilen sonuçlar benzerlik göstermektedir (Bahar ve Yılmaz, 2016: 1). Api turizm faaliyeti gerçekleştiren ülkelerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. 2012-2014 yıllarını

kapsayan bir araştırma; Polonya'da 40, Çek Cumhuriyeti'nde 6, Almanya'da 6, Slovenya'da 7, İspanya'da 4, Litvanya'da 2, Ukrayna'da 2, Portekiz'de 2, Slovakya'da 2, Macaristan'da 2 ve son olarak Yunanistan'da 1 olmak üzere toplam 75 api turizm biriminde gerçekleştirilmiştir (Wos, 2014). Türkiye'de api turizm potansiyelinin oldukça yüksek olması nedeniyle ilk olarak Muğla, Ordu ve Adana illerindeki arı çiftlikleri, bir api turizm merkezi haline dönüştürülmeli ve dünya üzerinde yer alan api turizm rotalarının (Gleeson, 2014) Türkiye'yi de kapsamı sağlanmalıdır.

Turistlerin Türkiye'ye giriş yaptıkları iller incelendiğinde, İstanbul birinci, Antalya ise ikinci sırada yer almaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı Sınır İstatistikleri 2016). Ülkemize olan turist girişleri dikkate alındığında kovan sayısı açısından ilk üç sırada yer alan illerden Muğla, Ordu ve Adana illerinin ise dünya çapında bilinirliğinin az olduğu söylenebilir. Muğla ilinin deniz kıyısında olan ilçeleri için durum farklıdır. Çünkü bu ilçelere seyahat eden turistler yine deniz, kum, güneş üçlüsü için gitmeyi tercih etmektedir. Api turizm koşullarına sahip olan illerimize (Ordu, Adana, Muğla, Sivas vb.) api rotası özelliği kazandırılarak dünya üzerinde yer alan api turizm merkezlerinden biri haline getirilmelidir.

Kitle turizminin sebep olduğu hasarı önlemek amacıyla, farklı özelliklerle oluşturulmuş alternatif turizmde, grup halinde tüketimden ziyade bireysel turlar gerçekleştirilmektedir. Sürdürülebilir turizmde doğal güzelliklere zarar vermeden, yörede inşaat ve betonlaşma olmasına müsaade etmeden, konaklama gereksinimini karşılamak için büyük tesisler yerine küçük ve orta boy işletmelerin tercih edilmesi amaçlanmaktadır. Bundan hareketle, turistlerin konaklama ihtiyaçları, yerel ve kültürel unsurların temel alındığı bir tarzda döşenmiş küçük birimlerde gerçekleştirilmektedir (Tekin, 2016: 1095). Sürdürülebilir turizmde olduğu gibi alternatif turizmde de doğaya zarar vermeyen konaklama koşullarından bahsedilmektedir. Sürdürülebilir turizm, eko turizm, yeşil turizm



## DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

gibi turizm türlerinin ortaya çıkma amaçlarını paylaşan api turizm, kitle turizminin aksine, bireysel ya da küçük aile gruplarını da kapsayacağından, doğal güzelliklere zarar verilmesi de önlenmiş olacaktır.

Api turizm merkezlerini ziyaret eden turist profili incelendiğinde (Wos, 2014 ziyaretçilerin %54'ünün lise ve anasınıfı öğrencilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Toplam ziyaretçinin yarısından fazlası olan bu oran, anasınıfında ya da lisede arı kültürünü tanıyan ve ne olduğunu bilen, çevre bilinci ile yetişmiş toplum yapısını sağlamada oldukça etkili bir oran olarak ifade edilebilir.

Bu araştırma kapsamında elde edilen bir diğer sonuç ise, api turizmin geliştirileceği illerde ortaya çıkacak iş gücü ihtiyacıdır (Korosec, 2016). Api turizmin geliştirileceği illerde arı üreticileri turizmden ek gelir sağlayabileceklerdir. Bunun yanı sıra turizm endüstrisinin genel özellikleri içinde bulunan api turizmin istihdam yaratıcı etkisi burada devreye girerek, arı üreticisi olmayan kişiler için de gelir sağlayıcı bir etki oluşturacaktır.

Sonuç olarak Türkiye'nin sahip olduğu bu eşsiz bitki çeşitliliği, ülkemizde arı turizminin geliştirilmesiyle farklı bir gelir kaynağı haline dönüştürülebilecektir. Bu doğrultuda api turizmi, sadece turizm faaliyeti ve ekonomik gelir kaynağı olmanın ötesinde, arı turizminin varlığı Türkiye'nin sahip olduğu doğal güzelliklerinin korumasına da önemli ölçüde katkı ve farkındalık sağlayacağı düşünülmektedir.

### KAYNAKLAR

- Abou Shaara, H. F. (2014). The foraging behaviour of honey bees, *Apis mellifera*: a review, *Veterinari Medicina*, 59, 2014 (1): 1–10.
- Akarcılı, S. ve Tontuş, Ö. (2016). Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Ankara.
- Avcıkurt, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bahar, O. Ve Yılmaz, E. (2016). *Arı Turizmi ve Muğla'da Uygulanabilirliği*, Muğla Arıcılık ve

Çam Balı Kongresi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

- Çeken, H. (2016). *Sürdürülebilir Turizm Temel Kavramlar ve İlkeler*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Delaplane, K. S., Mayer, D. F. (2000). *Crop Pollination by Bees*, CABI Publishing, University Press, Cambridge, 344pp.
- Demiroğlu Topçu, G. ve Özkan, S.Ş. (2016). *Arıların Meralardaki Rolü*, Muğla Arıcılık ve Çam Balı Kongresi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Garda, B. Ve Temizel, M. (2016). Sürdürülebilir Turizm Çeşitleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi* Sayı: 12, 2016, ss. 83-103.
- Gleeson, G. M. (2014). Api Tours Travel Agency Api Routes, Feel Api, Feel Slovenia, Api Routes.
- Görmez, K. (2003). *Çevre Sorunları ve Türkiye*.Ankara: Gazi
- Hacıoğlu, N. Ve Avcıkurt, C. (2011). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*, Nobel Dağıtım, Ankara. 2.Basım.
- Karadeniz, T. (2015). Meyve Yetiştiriciliğinde Polinasyonun Önemi, Verim ve Kaliteye Etkisi, *Arıcılık Araştırma Dergisi*, Yıl:7, Sayı: 14, Aralık.
- Kınacı, B., Albuz Pehlivan, N. Ve Seyhan, G. (2011). *Turizm ve Çevre (Çevre Koruma)*, Pegem Akademi, Ankara.
- Korosec, T.A. (2016). *Api Turizmi, Api Sağlık, Api Terapi*, Muğla Arıcılık ve Çam Balı Kongresi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Kuter, N ve Ünal, H.E. (2009). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo Kültürel Etkileri, *Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi*, 2009, 9 (2): 146-156
- Küçükaslan, N. (2007). *Özel İlgi Turizmi*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Leung Y., Marion, J. L. ve Farrell, T.A. (2001). *The Role of Recreation Ecology in Sustainable Tourism and Ecotourism*. In: McCool, S. ve R. N. Moisey (eds.), *Tourism, Recreation, and Sustainability: Linking Culture and the Environment*, New York: CAB International. (4) *Ekoturizm Turizm, Çevre ve Sürdürülebilirlik*. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/283>

## DERLEME MAKALESİ / REVIEW ARTICLE

- 498573 Ekoturizm Turizm Çevre ve Surdu rulebilirlik [accessed Mar 09 2018].
- Maviş, F., Ahıpaşaoğlu, H.S. ve Kozak, N. (2002). *Genel Turizm Bilgisi*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Mathieson A and Wall G. (1982). *Tourism: Economic Physical and Social Impacts* Longman House, USA
- Nash, S., ve Butler, R. (1990). Alternative Forms of Tourism, *International Journals of Hospitality Management*, Vol:9, No: 2, PP: 163-165).
- Naseri, Z., Saner, G. ve Adanacıoğlu, H. (2016). *Türkiye'deki Bal Arzı ve Talebindeki Gelecek Eğilimleri*, Muğla Arıcılık ve Çam Balı Kongresi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Oral, S. ve Başarı, A. (1995). "Alternatif Turizmin Önemi, Türkiye'de Alternatif Turizm Çeşitleri ve Kapadokya'da Uygulanabilirliği". Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Hafta Sonu Seminerleri II: Kapadokya'nın Turistik, Kültürel Potansiyeli ve Pazarlama Sorunları. 22-24 Eylül Nevşehir
- Sarkım, M. (2007). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneđi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Tezi*, İzmir.
- Soykan, F. (1999). Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Birleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* (Mart-Haziran), 68.
- Technical Assistance for the operation of My Bee, My Honey, My Honeycomb, (2017). *Bölgesel Arıcılık Ağı Analiz Raporu*, Ordu, Turkey (EuropeAid/131545/IH/SER/TR) (Sinop, Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon and Rize),
- Tekin, Ö. F. (2016). *Alternatif Bir Turizm Türü Olarak Yayla Turizmi Ve Bozkır İlçesinin Potansiyelinin Değerlendirilmesi*, Uluslararası Sempozyum, Geçmişten Günümüze Bozkır.
- Triarchi, E. Ve Karamanis, K. (2017). Alternative Tourism Development: A Theoretical Background *World Journal of Business and Management* ISSN 2377-4622 2017, Vol. 3, No.1.
- Tontuş, H.Ö. ve Akarcalı, S. (2016). Tüm Yönleriyle Sağlık Turizmi: Azerbaycan Ülke Raporu, Satırk Yayını, 8.
- Wos, B. (2014). Api-Tourism in Europe. *Journal of Environmental and Tourism Analyses*, 2(1), 66-74. UNWTO, Glossary of tourism terms1.
- Yılmaz, G. Ö. ve Gürol, N. K. (2012). Balıkesir İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23): 23-32.